

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

ESTETIKA

**TIJELO I DUŠA
LJEPOTE**

**USUDI SE ŽIVJETI
U HARMONIJI**

GRČKI MISTERIJI

**HAFIZ – U potrazi
za uzvišenim**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

09 | 2021. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

6

8

13

18

4 USUDI SE ŽIVJETI U HARMONIJI

Shraddha Shetty

6 ESTETSKA INTELIGENCIJA

Sabine Leitner

8 TIJELO I DUŠA LJEPOTE

Miguel Angel Padilla

13 GRČKI MISTERIJI

Daliborka Kiković

18 HAFIZ – U potrazi za uzvišenim

Dragan Savović

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić, Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

U čemu je tajna ljepote? I onda kada je tako očita i stvarna, ipak se ne da objasniti, obuhvatiti, ograničiti... Možemo samo neodređeno reći da nam nešto ili netko predivno zrači, da nas neobično privlači ili daje neku novu dimenziju svemu. Ljepota nas ne ostavlja ravnodušnima, ona pokreće našu pažnju, nadahnjuje naše djelovanje i ostavlja jasan trag u pamćenju. Suglasni smo oko utiska koji ljepota ostavlja čak i kada se međusobno razilazimo po pitanju strogog određenja onog lijepog.

Najlakše primjećujemo izvanjsku ljepotu, no ona je tek djelić one skrivene i neprolazne. Puno puta smo se osvjedočili kako zavodljiva, površna ljepota uskoro postaje prazna i bezvrijedna ako joj nedostaje nutarnji sjaj i dobrota. Lijepo riječi mogu biti ugodne, no daleke ili štetne ako ih ne obasjava svjetlo istine koje dolazi iz čistoće namjere i višeg smisla. Prekrasne kuće mogu biti naizgled privlačne, no ipak hladne ljuštore bez prave topline doma...

Ako ljepota budi plemenite ideje i osjećaje, ona može postati istinski orijentir i inspiracija i odvesti nas puno dalje, do tajanstvenog izvora nutarnje ljepote čiji sklad izranja iz samog bića Dobrote... ☪

Uredništvo

USUDI SE ŽIVJETI U HARMONIJI

Shraddha Shetty

Vrijeme koje smo zajedno proživjeli u posljednjih nekoliko mjeseci bilo je jedinstveno. Ono je bez sumnje za mnoge bilo izazovno, ali moja je namjera da ovim člankom istaknem posebne mogućnosti koje sam otkrila čak i u takvim trenucima.

Zbog posebnih mjera uvedenih širom svijeta mnogi su dulje vrijeme bili fizički izolirani jedni od drugih. Iako je ova nužnost prisilila mnoge od nas da se fizički povučemo iz mnoštva, bila je to i rijetka prilika da to isto učinimo sa svojim mislima, da otkrijemo vlastite autentične ideje. U samoći možda postoji mogućnost susreta sa samim sobom i mogućnost da se zapitamo: Jesam li zadovoljan načinom na koji sam do sada živio? Što je od različitih aspekata mog života važno za mene? Koji smisao želim dati svom životu?

Kada smo okruženi vijestima iz medija i uvjetovani mišljenjem većine, lako je zaboraviti slušati vlastiti

unutarnji glas. Lako je pasti pod utjecaj, svesti se na mentalitet stada i ne prepoznati da ponekad razmišljamo automatski i ponašamo se kao svi drugi, iako nas to ne čini sretnima. Usred raznih uloga i odgovornosti koje imamo, može nam se učiniti da nikad nemamo dovoljno vremena za razmišljanje o istinitosti vlastitih uvjerenja. Ali s uvođenjem posebnih mjera širom svijeta, gospodin Vrijeme se iznenada pojavio na našem pragu i više nismo mogli kriviti nedostatak vremena. Imali smo dovoljno vremena i samoće da sebi počnemo postavljati ova bitna pitanja. Koristeći ih pametno, mogli su nam biti posebna prilika da dođemo do korijena vlastitih autentičnih ideja i misli, bez straha da ćemo biti drugačiji, da će netko negodovati ili da ćemo se osjećati nesigurno zbog mogućnosti da nas vršnjaci ili kolege odbiju. To je moglo biti vrijeme da preispitamo odražavaju li naši prošli

postupci naše unutarnje ideje i trenutak za preusmjerenje svoje budućnosti.

Neki su možda otkrili da žele nastaviti živjeti na isti način, dok su drugi možda otkrili da postoji potreba za unutarnjim i vanjskim promjenama. U svakom slučaju, stanka i samoća pružili su nam priliku za ponovnu procjenu i usklađivanje života sa svježom perspektivom. Gandhijevim riječima: "Istinska sreća je kad je ono što mislimo, osjećamo i radimo u harmoniji."

Osobno sam shvatila da je u prošlosti na mnoge moje odluke utjecala želja za osobnom udobnošću, na svim razinama, po cijenu da prestanem slijediti ono što sam u srcu znala da je ispravno. To je rezultiralo nezadovoljstvom i prosječnošću. Došla sam do zaključka da je život prekratak da bih gubila vrijeme i da je sada pravi trenutak da se maknem iz svoje udobnosti, obnovim potragu za onim što ne znam i promijenim smjer na određenim područjima.

Iskusila sam, možda prvi put, da unutar mene ne postoji ništa čega bih se trebala bojati. Jedinственe okolnosti olakšale su mi postizanje mentalne jasnoće kako bih odredila pravi smjer svog života, onaj koji bi bio smislen.

S druge strane, kao i ja, mnogi su sretnici bili zatvoreni s užom obitelji i bez puno vanjskih utjecaja. Prirodno je da su mogli prolaziti kroz razne emocije: frustraciju, iritaciju, promjene raspoloženja itd. Ali zajedno smo imali divnu mogućnost otkriti da razvojem unutarnjih vrlina možemo uskladiti razlike prevladavajući vlastite slabosti i podržavajući jedni druge kako bismo iskusili jedinstvo. Kao što su možda i mnogi sami shvatili, nije harmonija u tome da svi slušaju mene kao obiteljskog diktatora. Naprotiv, riječ je o tome da se nauče prihvaćati razlike i da se, šireći razumijevanje, pronalaze kreativni načini kako biti sretni zajedno. Ne dobiva se harmonija kad svi pjevaju

istu notu, ona nastaje kad se različite note ujedine kako bi se međusobno nadopunile.

Želim napomenuti da je to praktički značilo da je svaki pojedinac, da bi u obitelj unio sklad, morao malo proširiti kut gledanja i time unijeti više razumijevanja i strpljenja; trebao je misliti na ono što je ispravno za sve, a ne samo za njega; osobnu udobnost ostaviti po strani i pomoći kada je potrebno, više slušati i govoriti kada je to ispravno. Ukratko, bilo je potrebno suosjećati i ponekad žrtvovati svoj ego kako bismo pomagali jedni drugima.

Ti su nam trenuci također omogućili da realno sagledamo vlastitu patnju u odnosu na tuđu. Napokon, svi smo se suočavali sa sličnim okolnostima; naši susjedi, ljudi koji rade za nas, ljudi za koje radimo itd. Usred nemoći, straha i tjeskobe koju smo svi kolektivno proživljavali, postojala je prilika za suosjećanje i osjetljivost na činjenicu da postoje i drugi koji se muče, možda i više od nas. Svima su bili potrebni ljubav, poticaj i podrška. Ponekad je i najmanja gesta bila dovoljna da nekome dotaknemo srce i pozitivno utječemo na njihov život. Mali postupci dobrote, osmijeh, poruka ili uho koje sluša bili su dovoljni u mnogim slučajevima, nisu bili potrebni divovski naponi da bi se osjetila razlika.

Tako su nam ovi trenuci možda otkrili tračak sjaja i mogućnosti našeg altruizma, našeg suosjećanja. Možda je ovo naše prirodno stanje. A možda smo upravo u takvom stanju najzadovoljniji i najsretniji. Iako postoje mnoge stvari koje su izvan naše kontrole, posebne mjere pomogle su mi da otkrijem vlastitu slobodu u odabiranju harmonije umjesto nesloge, u davanju prednosti činu davanja umjesto uzimanja, da vježbam altruizam umjesto egoizma; da tražim jedinstvo nad razdvajanjem i otkrijem da se u tome krije istinska sreća.

Usudimo se svi živjeti u harmoniji dopuštajući da naš autentični unutarnji glas usmjerava svaki naš budući postupak. Svojim jasnim i sigurnim unutarnjim usmjerenjem olakšavajmo si koračanje u nesigurnu budućnost, s pouzdanjem u sebe. Naše vrline poslužit će kao alat za manevriranje kroz vedra i kroz olujna vremena. Budimo složni i preuzmimo odgovornost, kako pojedinačno tako i kolektivno, za obnovu društva utemeljenog na dobroti i istini. ♡

ESTETSKA INTELIGENCIJA

Sabine Leitner

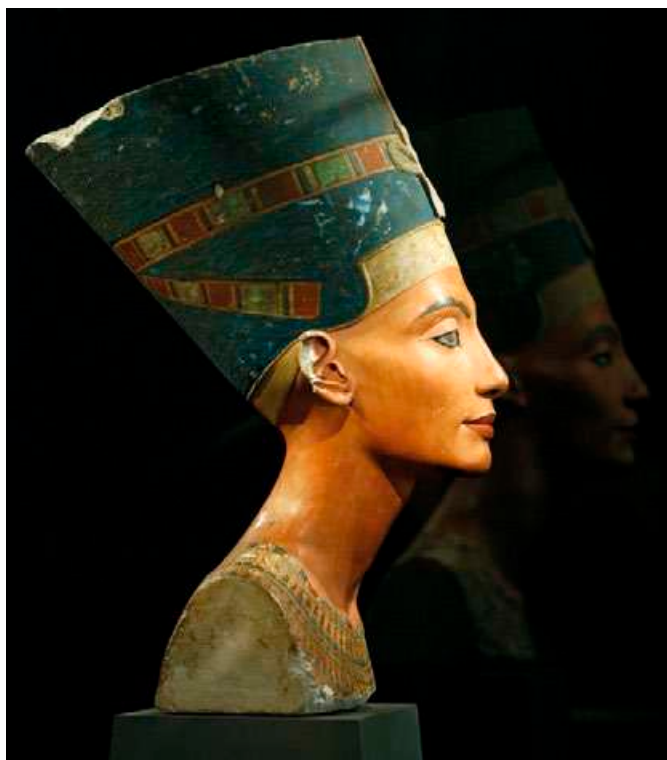
Svi smo vjerojatno čuli za različite vrste inteligencije: kinestetičku, verbalnu, logičko-matematičku, a u posljednje vrijeme i emocionalnu, pa čak i duhovnu inteligenciju. Nedavno sam naišla na izraz *estetska inteligencija*, koji me potaknuo na razmišljanje što bi to moglo značiti u filozofskom i metafizičkom smislu i zašto bi to moglo biti važno.

S filozofskog gledišta, inteligenciju bismo mogli definirati kao razabiranje, a to je sposobnost dobrog

prosudivanja i prepoznavanja suptilnih razlika između sličnih stvari. Bilo da se radi o aranžiranju cvijeća u vazi, odabiru između dva vina, različitim interpretacijama glazbenog djela, ispravnom i pogrešnom ili boljem i lošijem – uvijek ćemo trebati sposobnost razlučivanja kako bismo procijenili kvalitetu nečega i mogli donijeti dobru odluku. Razlučivanje se odnosi na sva područja našeg života – uključujući psihološko, moralno, estetsko i duhovno. Na metafizičkoj razini, omogućuje nam odvajanje efemernog od transcendentnog i trajnog od prolaznog. Dakle, ako je inteligencija razlučivanje, onda bi estetska inteligencija bila sposobnost opažanja ljepote ne samo u njezinim prolaznim manifestacijama već i u njezinoj transcendentnoj biti.

Zašto bismo trebali razvijati estetsku inteligenciju? Zato što će nam omogućiti da doživimo uzvišena stanja svijesti; zato što će nam pomoći da nadidemo fizički i materijalni svijet i približimo se svijetu arhetipova; zato što će nam omogućiti da više volimo život ako možemo uočiti više od njegove ljepote. U svijetu u kojem toliko ljudi pati od depresije i nedostatka smisla, ljepota može biti moćan lijek. Ljudi s manje estetske inteligencije žive u puno ograničenijem svijetu – gotovo kao da žive u crno-bijelom svijetu, nesposobni vidjeti sve boje oko sebe.

Kako možemo razviti svoju estetsku inteligenciju? Najprije moramo razviti i produbiti percepciju ljepote. Svako ljudsko biće ima sposobnost vrednovanja ljepote, a svaki se naš aspekt može s vremenom razviti ako mu

posvetimo pažnju i vježbamo. Također je važno proširiti raspon iskustva ljepote. Svi mi imamo estetske navike, koje nas u konačnici vezuju za ono što nam je već poznato. Ako svoj doživljaj ljepote uvijek tražimo u glazbi, moglo bi biti korisno pokušati ga vidjeti u poeziji, plesu ili kazalištu, drugačijem krajoliku ili u našem urbanom okruženju. Također moramo dopustiti ljepoti da nas zaista dotakne i prožme. Što više naučimo činiti ljepotu dijelom svog života, to će nas više promijeniti: promijenit će način na koji osjećamo, razmišljamo, djelujemo, povezujemo se i živimo svoj život.

Kako možemo naučiti odvojiti transcendentnu ljepotu od njezinih prolaznih manifestacija? Najbolji odgovor na to daje Platon u svojoj *Gozbi*, gdje svećenica Diotima opisuje stepenice uspona prema lijepome. Moguće je, kaže, percipirati ljepotu samu po sebi, mimo svih njezinih prolaznih manifestacija. No da bismo postigli taj cilj, moramo se naučiti vidjeti je posvuda. Najprije u vidljivom svijetu tijela i predmeta, zatim u moralnom svijetu unutarnjih kvaliteta, zatim

u filozofskim idejama i matematičkim apstrakcijama. Tako će nas naše iskustvo viđenja ljepote u sve suptilnijim oblicima sve više približavati apsolutnoj ljepoti. Značajno je da Platon govori o hijerarhiji doživljaja ljepote. Međutim, to ne znači da ne bismo trebali pridavati vrijednost svim istinskim doživljajima ljepote, koliko god se oni razlikovali od naših vlastitih.

Doživljaj ljepote često se događa spontano i ne može se ponoviti: iznenadna formacija oblaka, zraka svjetlosti koja osvjetljava kap kiše na listu, nesvjesni osmijeh na nečijem licu – to su trenuci u kojima je dotaknuto nešto duboko u nama i ispunjava nas oduševljenjem. Nekoliko trenutaka kasnije i više ne postoji. Gotovo bismo ga mogli usporediti s paranormalnim fenomenom: budući da se ne može ponoviti u laboratoriju s različitim tipovima ljudi, znanost ga ne može dobro proučiti. Ljepota nas vodi u područja izvan našeg sustava kontrole. Ne može se definirati,

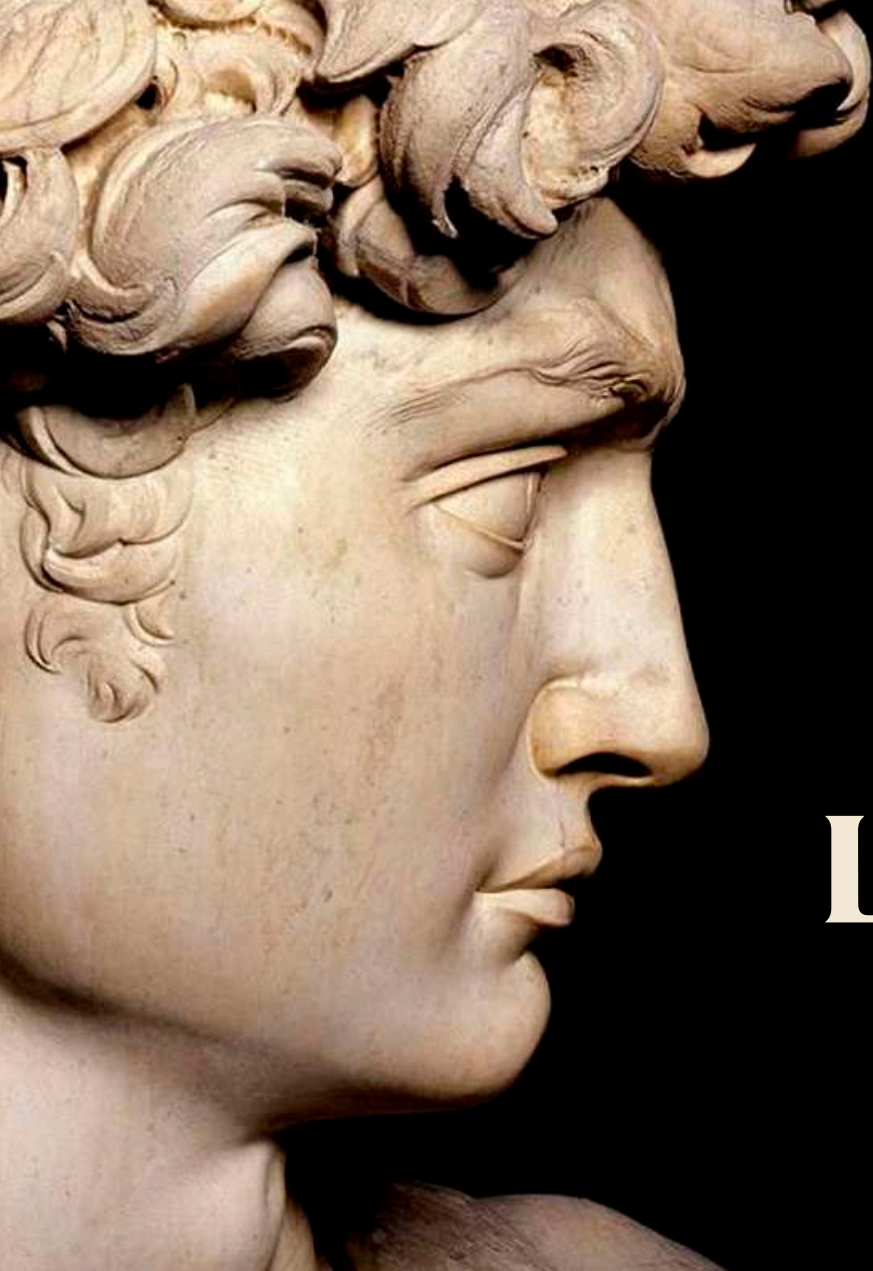

mjeriti ili posjedovati. Da bismo ušli u tajanstvenu zemlju ljepote, moramo razviti vlastiti unutarnji kompas, drugim riječima moramo razviti vlastitu estetsku inteligenciju i ne ovisiti o tome što kažu drugi. Ne moramo voljeti stvari samo zato što se one sviđaju svima drugima. Postupno prepoznavanje i uvažavanje ljepote dobar je put da se postane autentičan.

O estetskoj inteligenciji moglo bi se reći još puno toga. No, kao posljednju točku, željela bih naglasiti da nam svi oblici razlučivanja omogućuju bolji izbor. Sposobnost raspoznavanja ljepote omogućit će nam da odaberemo ono što je ljepše; budući da su prema drevnim Grcima Lijepo, Istinito, Pravedno i Dobro aspekti iste božanske stvarnosti, to će nam u isto vrijeme omogućiti da odaberemo ono što je ispravno, što je pravedno, što je etično. U Novoj Akropoli naglašavamo vezu između estetike i etike, koja je bila prepoznata već prije više tisuća godina u filozofijama Istoka i Zapada. Ljepota može biti pouzdan vodič i referentna točka u našem životu. Ako živimo u skladu s njezinim zakonima, i naš će život biti dobar, pravedan i istinit. ☸

Sa engleskog prevela: Dijana Kotarac

TIJELO I DUŠA LJEPOTE

Miguel Angel Padilla

Umjetnik zna da ljepota stvara atmosferu koja pridonosi uzdizanju čovjeka od stanja životinje do humanog bića. Ali, ljepota oblika ne smije biti prazna, šuplja, jer se moć ljepote može iskoristiti za zavodenje, za prekrivanje slabosti ili iskvarenosti karaktera svijeta koji jedino uživa u senzualnosti formi. Nije li to jedna od karakteristika dekadencije u mnogim povijesnim trenucima koji su obilježili kraj nekog vremena ili neke civilizacije? Pamtimo period Tel-Amarna u Egiptu, dekadenciju rokoka i svjedoci smo kulta tijela u našem vremenu.

Da bi ljepota bila živa i vjeran odraz uzvišenog duha, ona mora biti prirodan izdanak unutarnje ljepote. Oblici moraju imati dušu, sadržaj. Umjetnost koja okružuje čovjeka treba biti most prema plemenitosti i dobroti osjećaja i ideja, stoga ove kvalitete od samog početka moraju biti prisutne, očigledne u djelu. U suprotnom će zavodljivost oblika očarati i zarobiti neoprezno ljudsko biće rastućom potrebom za senzualnim užitkom. Čovjek je sklon zapasti u

krajnosti, biti zarobljen obiljem jer zadovoljstvo nas ponekad zarobljava isto kao bol i strah. Zato, kao i u svemu drugome, u ljepoti može biti slobodan jedino uzvišen čovjek.

Možemo reći da za istinsku ljepotu nekog umjetničkog djela nije zaslužan samo skladan odnos dijelova kompozicije, već i postojanje lijepo i plemenite duše koja ga oživljava, suptilne snage koja se kroz njega izražava, bića koje mu daje život. To je lijepo izrazio Plotin u svojoj šestoj *Eneadi*: *Čak i ovdje dolje, ljepota se više nalazi u svjetlu koje obasjava simetričnost, nego u samoj simetriji. To je ono što daje draž.*

Lijepi oblici bez plemenite duše zanosne su sirene koje, kao u *Odiseji*, zaustavljaju putovanje prema ostvarenju čovjekova vlastitog uzora. Trebamo, dakle, tragati za jednostavnom i ozbiljnom ljepotom, koja ne skriva već otkriva čist i uspravan duh, koja koristeći umjetnost, čovjeka poučava cijeniti autentičnost i plemenitost.

Umjetničko izražavanje ljepote

Kada nas privlači neki objekt, glazbeno djelo, pjesma te budi naše istinsko divljenje, u nama se, osim prepoznavanja formalne ljepote, događa i prepoznavanje one nevidljive esencije čija je jedinstvenost usklađena s nama, s našom nutarnjom potrebom, s našim osobnim karakteristikama. Mnoštvo stvari i djela, usprkos njihovoj ljepoti, ne uključujemo u svoj život. Njihov stil ne odgovara našem trenutnom stanju ili karakteristikama našeg bića. Ne odražava doživljavanje života koje bi bilo u skladu s našim.

Stil je način umjetničkog izražavanja u vremenu. Rađa se iz odjeka povijesnog vremena i odzvanja u osobnostima svojih umjetnika, svojih "instrumenata" koji daju "boju" i "ton" nadahnuću. Umjetnik se na neki način treba znati povezati s nutarnjim potrebama svog naroda i svog vremena.

Umjetnost je stvaranje od strane čovjeka i – za čovjeka; stoga ona uvijek treba imati u vidu unutarnji sklad ljudskog bića, njegov ustroj, njegove obrasce, njegovu psihološku stvarnost, jezik, mentalne slike i njegovu kulturu. U protivnom, nije korisna kao element prijenosa jer ni u kojem aspektu nije ugođena s prijemnim polom kojem je namijenjena. Međutim, kada među njima postoji istinska harmonija, dolazi do odgovarajućeg kontakta umjetnosti s ljudskom dušom, s dušom vremena. Ipak, ni umjetnik ni umjetnost ne mogu biti robovi svoje povijesne stvarnosti, već moraju

imati određenu komponentu buntovnosti, jer njihova težnja nije prilagoditi se čovjeku, već ga preoblikovati, omogućujući mu da se uzdigne prema nedostupnom. Iako se oslanja na određeno vrijeme i kulturu, umjetnost je katalizator koji pokreće i ocrtava buduće stvarnosti, jer teži idealnom, kao što most teži drugoj obali. Poput mosta, ona ujedinjuje staro i novo vrijeme, povijesnu stvarnost i sanjani Ideal, da bi preko njega ljudske nade mogle putovati prema jednoj, a poruke Muza prema drugoj obali.

Uloga i svrha umjetnosti

Kada ono što čovjek čini nema za cilj prirodan razvoj najboljeg ljudskog stanja, prije ili poslije, njegov razvoj je u opasnosti. Upravo je to jedan od glavnih problema našeg vremena, preveliko okretanje materijalnom, masovno širenje medija komunikacije, financijskih, tehničkih i drugih sredstava koji nastoje opravdati svoje postojanje, a u konačnici počinju upravljati čovjekom, pretvaraju ga u roba i zatim ga ostavljaju na milost i nemilost sredstvima koja je sam stvorio, i bez pravog usmjerenja. Tako dolazimo, na primjer, do paradoksa da je čovjek u službi ekonomije ili politike, umjesto da one budu u službi čovjeka.

Humanistička svrha trebala bi biti kruna svih humanih aktivnosti, karika koja objedinjuje sve pravce djelovanja. I kao što smo dosad vidjeli, umjetnost se ne može izuzeti iz ove potrebe. Krajnja i temeljna svrha

umjetnosti ne može biti drugo doli doprinos potpunom ostvarenju čovjeka, pojedinačnom i kolektivnom. To ostvarenje jedino je moguće ako se potiče ono najbolje i najplemenitije u čovjeku, što će potaknuti razvoj ljudskog potencijala koji naša priroda sadrži. Stoga umjetnost treba biti ne samo način izražavanja, već način izražavanja nečega što ima svrhovitost. O umjetnosti možemo zaista govoriti tek kada se nadiđe puka materijalna potreba ili korisnost te se predmetima podari određena ljepota čija će svrha biti estetsko zadovoljstvo ili sadržana poruka.

Za umjetnika, bilo stvaraoca bilo interpretatora, svrha umjetnosti se, između ostalog, otkriva kroz dobro učinjeno djelo, kroz proces transformacije i nutarnjeg pročišćenja samog umjetnika. Upravo se u procesu izrade i rađanja umjetničkog djela pronalazi najveće blago i najveće bogatstvo, a ne toliko u završenom djelu koje će biti ponuđeno svijetu.

Dva pokreta duše koja opisuje neoplatoničar Plotin, organizacija i kontemplacija, dušu dovode do razvoja volje nad materijom (organizacija) i do uzdizanja svijesti prema estetskim svjetovima (kontemplacija). U tom se uzdižuće-spuštajućem kanalu manifestiraju alkemijski misteriji umjetnosti. Za one koji kontempliraju ili uživaju u umjetničkom djelu, svrha se može razumjeti u estetskom uživanju i u etičkoj poruci. Estetski užitak manifestira se kao ugodna "senzacija" duše koja se prepoznaje u lijepom. Etička poruka nas prenosi prema otkrivenju, prema životodajnoj *alethei*¹. Moć komunikacije koju umjetnost posjeduje pretvara je u istinsku umjetnost srazmjerno poruci koju prenosi.

Umjetnost, dakle, putem svoje svrhe kultivira u čovjeku osjećaj ljepote koji, razvijajući se, oplemenjuje karakter i običaje, produbljuje razumijevanje te ponašanje čini dostojanstvenim. Umjetnost će tako dovesti čovjeka do onog najboljeg u njemu, otkriti mu tajnu kroz iluminaciju. I upravo ta vertikalna dimenzija uzdizanja svijesti određuje svrhu umjetnosti. Stvaralaštvo i umjetnički izraz rađaju se iz susreta dvaju pravaca, dvaju faktora: iz sposobnosti vladanja materijom te iz poruke i njezine dubine. Tako se oblikuje stvaralački križ umjetnosti: vodoravna linija sa svojim bezbrojnim formama pokazuje nam mnogostruke izražaje umjetnosti, njezine različite discipline. Iz nje mogu izvirati bezbrojni putovi koje nam život u svojoj evoluciji donosi kao nove stvaralačke mogućnosti. Okomitu liniju shvatimo kao mogućnost uspona k najuzvišenijem stanju ili pada u ono najniže, najprizemnije.

¹ Grčka riječ *aletheia* prevodi se kao "istina", "nesakrivenost".

Ako nas umjetničko djelo spušta do sirovih i grubih elemenata koji bude ono najanimalnije i najinstinktivnije u čovjeku, ne možemo govoriti o umjetnosti jer je izgubljena njezina istinska svrha. Ali kada nas umjetničko djelo vodi uvis, ono izražava uzlaznu moć koja nas uzdiže k suptilnim svjetovima u kojima možemo dotaknuti više razine svijesti. Kada se u umjetničkom djelu susretnu ljepota oblika i dubina te uzvišenost sadržaja, djelo je potpuno, bez obzira kojim je stvaralačkim činom postignuto.

Osjetljivost za ljepotu

Jasno je da nemamo svi iste ukuse ni isti senzibilitet za ono što nas okružuje. Postoje mnogi faktori koji utječu na naše različitosti, ali zasigurno kultura neke osobe, u širem i užem smislu, ima veliku važnost u oblikovanju njezinih estetskih ukusa. Da bismo mogli prepoznati lijepo, potrebno je da nas osvijetli nutarnje svjetlo. Ako umjetničko djelo ne izazove odziv u osjetljivoj i budnoj osobi, istančanoj kulturnim i estetskim elementima, tada je ništa neće dotaknuti ni pokrenuti. Ovo nutarnje bogatstvo i osjetljivost rezultat su navike interiorizacije, koja ne dopušta da bilo što što nas može nečemu poučiti ostane nezamijećeno. Taj dijalog sa samim sobom budi oko duše koje ne gleda samo površinski, već vidi sve što nam život i priroda mogu otkriti. Svjesna pažnja, kontemplacija ili refleksija bude nutarnje rezonancije koje, u svijetu kontradikcija u kojem se miješaju ono uzvišeno i ono nisko, znaju prepoznati ono najljepše, najpravednije i najbolje. To je proces kroz koji duša uči ploviti morem materije.

Faktori koji oblikuju naše estetske ukuse povezani su s našom osobnom kulturom, naobrazbom, sa svakodnevnim izborom osjećaja, s našim razgovorima, našim svakodnevnim zanimanjima. Ukratko, s atmosferom, intimnom i javnom, kojom se hranimo iz dana u dan. Razvoj našeg humanog potencijala, posebno vrlina duše, omogućuje nam rastuću sposobnost prepoznavanja i izabiranja najboljeg. Dobar čovjek, osjetljiv na istinu, dobro i pravednost, nužno je prijemčiv za ljepotu. Konture naših zanimanja, naše najdublje osobnosti i pokretača našeg ponašanja formiraju se tijekom života, u skladu s našim izborima i procjenama te hranom koju dajemo svojoj duši u vidu kulture, ideja, osjećaja i navika. Sve to u velikoj mjeri određuje odgovore koje dajemo na ono što nas okružuje, pa tako i odgovore na umjetnost i ljepotu koji nas predstavljaju čovjeku i svijetu. To je proces, i u mjeri u kojoj smo probuđeni iznutra, nadići ćemo senzualnost osjetila koja uživaju u oblicima da bismo uživali dušom, koja se prepušta ljepoti kao esenciji.

Zadovoljstvo se rađa zbog ispunjenja vlastitih nagnuća. Potraga za zadovoljstvom određena je našom prirodnom sklonosti i raspoloženjem. O prirodi naših "želja" ovisi hoćemo li težiti animalnim, ljudskim ili "božanskim" zadovoljstvima. Spremno obraćamo pažnju na ono što nas zanima. Ta nam predispozicija, ta naviknuta osjetljivost na nešto, omogućuje brzo prepoznavanje nama zanimljivih stvari, dok u suprotnom opažanje izostaje. Kada nas nešto zanima ili nam se sviđa, to izaziva našu pažnju i naše divljenje. Kada u nama nije pobuđeno takvo zanimanje, ne prepoznajemo to kao željeno ili posebno.

Traganje za zadovoljenjem urođeno je čovjeku, ali može se postepeno uzdizati od potrage za ugodnim senzacijama osjetila do emocionalnog zadovoljstva te do potrebe zadovoljenja duše. Što duši stvara zadovoljstvo? Platon kaže da je to sve ono što ulazi u sferu njezine prirode i uzdiže je, podsjeća je na njezino nebesko porijeklo tj. ono Pravedno, Dobro i Lijepo.

Ponekad umjetničko djelo ne budi u nama isključivo lijepe i ugodne osjećaje koje bismo mogli povezati s osjećajem ljepote. Može buditi divljenje, čuđenje, strahopoštovanje, a može i dirnuti naše emocije i ideje na takav način da nas one trgnu iz tromosti.

Dakle, pravo umjetničko djelo u stvari je prijenosnik, ali da bi ono još i oplemenilo čovjeka, o njemu se uistinu treba i govoriti. Njegova ljepota tada počiva u usklađenosti između osjećaja i ideja koje se povezuju (kao npr. u nekoj kazališnoj predstavi) te u čovjekovoj svijesti ostavljaju završni pečat, prenoseći ljudsko

biće prema nečemu uzvišenijem od njega samoga. Ljepotu dijelova koji se sjedinjuju po važnosti uvelike nadmašuje uzvišena ljepota otiska koji je utisnut u dušu umjetnika i onih koji kontempliraju djelo. On nas pokreće i uzdiže prema dostojanstvu naše vlastite humane prirode. Tako visina umjetnosti počiva upravo u onome prema čemu se usmjerava, bilo da veliča najgrublji ili najplemenitiji dio čovjeka, bile to senzacije, osjećaji ili misli.

Kada duša kontemplira, ona zna prepoznati ono što joj pripada. Estetsko obrazovanje je dakle put buđenja uspavane duše; takvo je obrazovanje moguće i neophodno. Umjetnost se pretvara u duboku težnju filozofije, jer tko kontemplira istinski umjetničko djelo ponovo se izgrađujući kroz njega, a u sebi je probudio filozofa, zadovoljstvu i sreći kontemplacije ljepote dodaje veliku duhovnu dubinu.

Nutrina osobe može biti oplemenjena redom i jasnoćom, kreativnošću i skladom, dobrotom i humanošću, ali isto tako u njoj može vladati kaos, neznanje, sebičnost, mrak. Jasno je da nam uređen i osvjetljen unutarnji univerzum omogućuje sve bolju percepciju reda i sklada u vanjskom svijetu. Zato istinsko obrazovanje ne treba biti samo konceptualno i racionalno, već treba profinitu dušu i pripremiti je za prihvaćanje ljepote, omogućujući ne samo njezino prepoznavanje, nego i njezino ponovno stvaranje u riječima, ponašanju i mislima.

Kada svjetlo ljepote dotakne vidljivi aspekt čovjeka, izražava se kao elegancija. Kada se odražava u njegovu djelovanju, to je uljudnost.

Kada prožme njegove emocije i osjećaje, manifestira se kao dobrota srca... a kada osvjetljava Ideje, ljepota je Mudrost.

U mjeri u kojoj je probuđena osjetljivost na umjetnost, razvija se i vlastiti estetski kriterij. Činjenica je da ga većina ljudi nema, već se jednostavno prepušta modnim trendovima. To je vidljivo u odijevanju, u arhitekturi, glazbi, ukrašavanju itd. Imati kriterij znači imati slobodu izbora, ali sloboda nije moguća u tami ili sljepoći. Vlastiti kriterij nastaje kada imamo usklađene ideje i osjećaje ukorijenjene u cjelovitu, promišljenu i prihvaćenu viziju koja nas duboko prožima. Slobodu je moguće ostvariti samo kroz znanje i otkrivanje svoje unutarnje stvarnosti.

Tijek našeg života, razne prilike za stjecanje iskustva koje nam pruža, kao i otisci koje ostavlja na našoj osobnosti i u duši; zatim trud koji ulažemo u buđenje svoje prave prirode osjetljive na duboke vrijednosti; pa onaj tajanstveni pečat koji naše Biće donosi sa sobom – možda još s naših hodočašća kroz prethodne živote – sve će to biti izvor naših estetskih kriterija, njegovih nijansi i sklonosti, ukratko naše prijemčivosti za ljepotu i umjetničku poruku u njezinim raznolikim oblicima manifestacije.

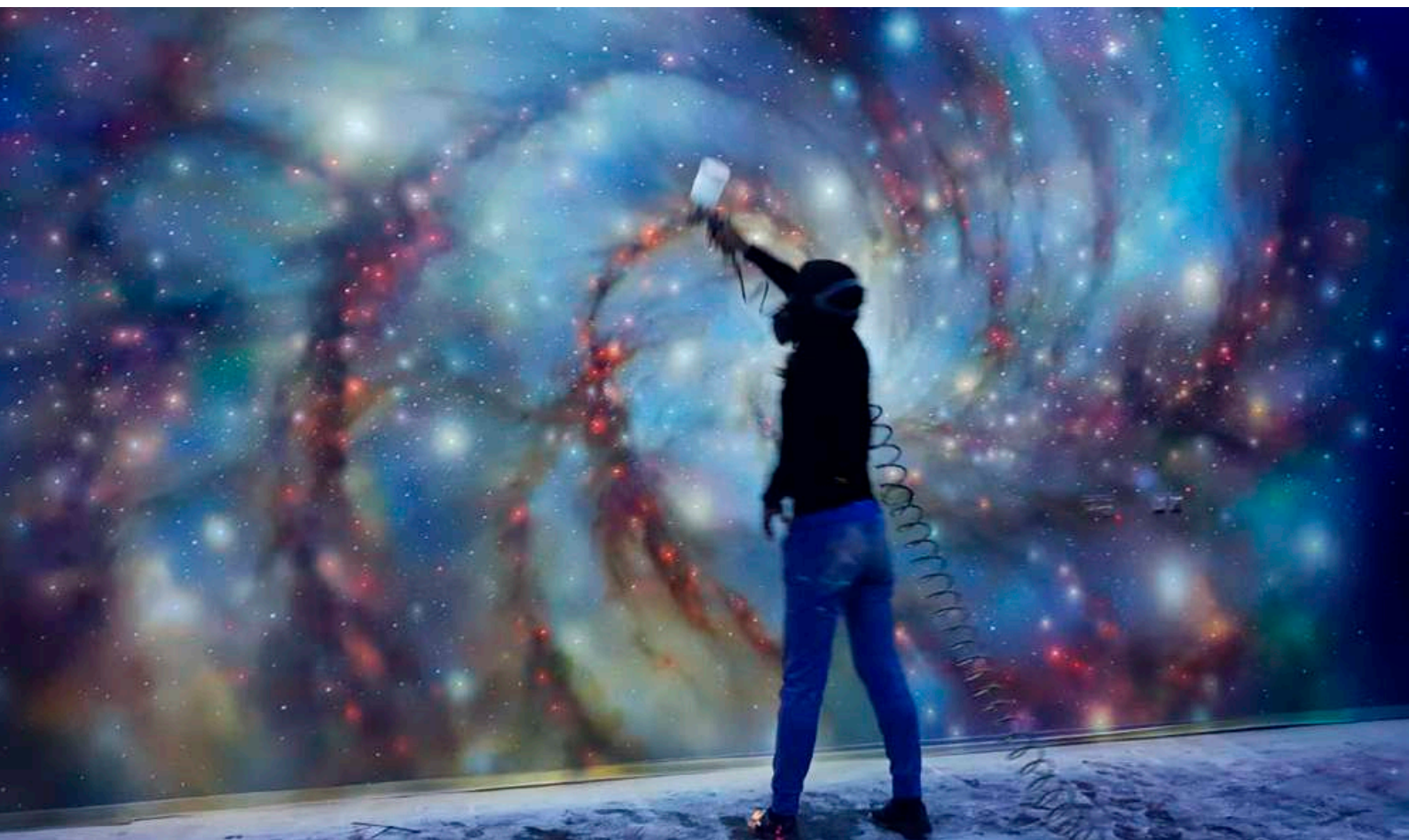
Naša se svijest može uzdići slušanjem Bacha ili doznati nostalgiju kroz Chopinova nokturna. Može osjetiti grandioznost pred hramom u Karnaku ili ljubav u poemi Pabla Nerude... ali također se može mahnito

strovaljivati do mračnih rezonancija morbidnosti. U nama su svi mogući univerzumi, a naša svijest se kreće u njima oživotvorujući se ili pateći, konstruirajući jednu humanu stvarnost koja nastoji transcendirati svoje animalno nasljeđe. Ta sposobnost čovjekove svijesti da se uzdiže ili pada, vodi nas nužnoj Volji koja nas zadržava u području dobra i ima odlučnost da nas odvraća od svega lošeg. Vježbanjem i upotrebom ove više Volje rađaju se nutarnja sloboda i moć nad samim sobom.

Iz navike uzdignute svijesti, ili barem svijesti uronjene u plemenito, pravedno i lijepo, proizlazi neočekivana mogućnost stjecanja iskustava vezanih za umjetnost i ljepotu. Iza ljepote oblika, lijepe pjesme, glazbenog izričaja ili vitkog trijema hrama, nalaze se vrata božanske tajne, rezervirane za one koji su prošli kroz vrata svoje besmrtno duše.

Posjete muzejima i umjetničkim galerijama, kazalištu i koncertima, drevnim gradovima te sama poezija predstavljaju balzam za naše živote prepune stresa i nadmetanja. Umjetnost ponovno vraća naš izgubljeni mir. Umjetnost, kao vječno obnavljajuća težnja prema ljepoti, za probuđene duše predstavlja nadu i utočište – kada vide kako svijet srlja u bezumlje i apsurd, kada otkriju one malobrojne odgovore dane zbog čovjekove potrebe za istinom i naiđu na ono malo ljudske topline koja se otkriva pred njihovom potrebom da vole. ☸

Sa španjolskog preveo: Krešimir Andjel

GRČKI MISTERIJI

Daliborka Kiković

Iako puno toga znamo o umjetnosti, filozofiji, medicini, matematici i drugim znanostima drevne Grčke, kolijevke kulture i civilizacije Zapada, u dubinama vremena skriveno je srce stare Grčke iz kojeg se rodilo sve što znamo o ovoj kulturi, a to su misteriji. Gotovo su svi veliki umjetnici, tragičari, filozofi, vojskovođe bili inicirani u misterije i upravo zahvaljujući tome danas imamo grčku umjetnost, tragediju i filozofiju.

Misteriji, međutim, nisu isključivo grčka svojina, oni su postojali u raznim dijelovima svijeta kroz čitavu povijest i nema niti jedne visoke kulture koja ih nije imala. U samoj Grčkoj misteriji su se odvijali na različitim mjestima, a najpoznatiji su samotrački, eleuzinski, tebanski, orfički i dr. Bez obzira na njihove izvanjske različitosti, korijen i smisao su im isti. No, što su uistinu bili misteriji, pitanje je na koje nije lako dati odgovor jer su teško usporedivi s današnjom religijom, filozofijom, umjetnošću, ljudskim težnjama i načinom života.

Slika svijeta naših predaka sasvim je različita od današnje. Današnji je čovjek daleko racionalniji nego što je nekada bio. Ova je racionalnost u određenim dijelovima svijeta urodila velikim napretkom tehnologije i materijalnim blagostanjem. Ta mu je racionalnost, međutim, oduzela intuiciju, svojstvenu nekadašnjim ljudima, oduzela mu je na neki način sigurnost u postojanje Boga, jer se niti jedno od toga ne da "dokazati" modernim kriterijima vrednovanja i vjerodostojnosti.

Dok su drevni ljudi u prirodnim pojavama vidjeli određeni izraz snaga prirode, samih božanstava, mi u tim istim snagama prirode vidimo, primjerice, meteorološke pojave. U mitološkim knjigama nailazimo na

pojmove kao što su: bog kiše, božica zemlje, bog vjetra... Već i samom terminologijom prirodnu stvarnost razdvajamo na dva dijela: boga i kišu. Međutim, nekadašnjim je ljudima riječ kiša označavala snagu koja silazi na zemlju, oploduje ju i daje joj život. Tako shvaćena, kiša je imala svoje podrijetlo u božanskom, a izražavala se kao voda koja pada s neba. Imena drevnih božanstava bile su riječi koje su označavale upravo onaj aspekt prirode za koji je određeno božanstvo zaduženo. Grci nisu, primjerice, govorili o božici zemlje, već o Demetri, čije ime znači "Majka Zemlja".

Naši se preci nisu pitali postoji li Bog jer su njegovu prisutnost vidjeli u svakodnevnom životu, u svemu oko sebe. Ovaj se "uvid", doduše, razlikovao od čovjeka do čovjeka.

Grčka religija davala je širinu u kojoj je svatko mogao imati svoju viziju Boga, a da se ona istovremeno ne suprotstavlja ostalima. Drugim riječima, dubina razumijevanja bila je različita. Dok je običan čovjek u određenom mitu vidio cikličnost prirode, proljetno obnavljanje, rađanje ili umiranje života, to jest njegov izvanjski aspekt, posvećenik je vidio njegovu duboku, nutarnju stranu – izraz kozmičkih snaga koje dotiču dubinu čovjekove duše i upućuju na njezinu ulogu u ovome, ali i u onome svijetu. Upravo su iz ovog razloga postojali misteriji, ezoterijsko srce religije.

Herodot kaže da je misterije u Grčku donio Orfej, sin Apolona, od kojeg je dobio liru sa sedam žica ili sedmerostrukom inicijaciju u misterije. Prema Orfeju, sve stvari potječu od velikog Principa kojemu ljudi pokušavaju dati ime, iako je On neopisiv i neizreciv. Orfičko učenje govori o božanskoj prirodi i seljenju ljudske duše (*metempsihoza*). Na orfičkim zlatnim listićima pronađenim u grobovima u južnoj Italiji i na Kreti ispisani su stihovi u kojima se duša predstavlja kao dijete neba i zemlje. Klement Aleksandrijski kaže da se kroz velike misterije objelodanjivala evolucija cjelokupnog Univerzuma "jer se kroz njih iniciranim pokazivala priroda i sve stvari kakve one jesu". Njihovu moralnu vrijednost ističe Epiktet, dok Platon kaže da im je stvarni cilj bio vratiti dušu u njezino primordijalno stanje, stanje savršenstva iz kojeg je duša "pala".

Misteriji su, dakle, davali odgovore na duboka pitanja života i smrti te su prenosili znanje o jednom Bogu, izvoru iz kojeg sve proistječe i kojemu se sve

vraća, onom koji je pokrenuo stvaranje i koji je kroz različite aspekte prisutan u svemu, pa tako i u ljudskoj duši. Njegova snaga diferencira se kroz mnogostruke kozmičke snage koje djeluju na vidljivim razinama manifestacije, a čovjek je tog Jednog mogao naslutiti kroz mnogobrojne snage prirode – božanstva koja su bila tu kraj njega.

Božanstva koja se pojavljuju u svim grčkim misterijima su Dioniz i Demetra. Imajući u vidu ranije rečeno, pokušat ćemo proniknuti u dublji simbolizam i značenje ovih božanstava.

Dioniz Zagrej

Dioniz je bio sin nebeske Demetre i Zeusa ili, prema drugim izvorima, Perzefone i Zeusa. Mit kaže da su ga raskomadali i pojeli Titani, a u posljednjem trenutku njegovo još živo srce spašava Atena koja ga odnosi Zeusu. On proguta Dionizovo srce, a munjom sažee Titane. Iz tog je pepela niknuo ljudski rod. Ovaj prvi Dioniz naziva se Zagrej, što znači razderani, raskomadani. Dioniz Zagrej predstavlja žrtvu božanstva, on je morao umrijeti na jednoj razini da bi postao prisutan na drugoj. Raskomadani Zagrej živi u svim bićima. To je božanstvo žrtvovano da bi se moglo izraziti u bezbrojnim dušama. Čovječanstvo koje je nastalo u sebi sadrži dio titanskog i dio božanskog. Titanski dio u čovjeku vuče prema onome što je animalno, a drugi dio, dionizijski, predstavlja dušu koja vječno teži prema nebu, vječno tražeći izgubljeno jedinstvo.

Dioniz Bakho

Sa Semelom, kćeri tebanskog kralja Kadma, Zeus začne novog Dioniza, plod veze boga i smrtne žene. Legenda kaže da se Semeli, dok je pod srcem nosila Dioniza, ukazala Hera s pitanjem je li joj se Zeus prikazao u svojoj božanskoj veličini, kao što je to učinio njoj na dan vjenčanja. Naivna Semela nije se mogla oduprijeti toj misli i u sljedećoj prilici izmoli Zeusa obećanje da joj ispuni želju koju od njega zatraži. Zeus nevoljko pristane, ali ovo se pokazalo kobnim. Naime, kada

bi vrhovni bog nešto obećao, on bi se zakleo vodama Stiksa da će ono što je rečeno ostvariti i tu nije bilo povratka. U silnoj svjetlosti i munjama koje su se potom pojavile izgorjela je kuća, Semela je poginula, ali je Zeus uspio spasiti Dioniza u posljednji čas, ugradivši fetus u svoje bedro da se tu do kraja razvije. Tako se Dioniz po drugi put rodio – sada više ne kao Dioniz Zagrej, sin božanstava, već kao novi Dioniz koji u sebi nosi i božansko i ljudsko. Ovaj Dioniz postaje veliki posvećenik, onaj koji će ljudima pokazivati put povratka prema izgubljenom jedinstvu. On je bog entuzijazma, zanosa koji omogućuje duši da se približi nebu. Ovaj je entuzijazam predstavljen jednostavnim simbolom – vinom. Za Grke je vino bio simbol drugačijeg stanja svijesti, od najobičnije opijenosti, do vrhunskog zanosa, ekstaze i inspiracije božanskim. Ovaj mlađi Dioniz ciklički se obnavlja, pomlađuje i zato ga još nazivaju Razrješitelj i Osloboditelj.

Svaki čovjek ima, dakle, nešto od Zagreja, božanski duh koji boravi u tijelu. Svaki čovjek ima nešto i od Bakha, ljudsku dušu koja može započeti put oslobađanja od okova tijela, sve dok se ne povratu prvobitna čistoća ljudskog bića.

Demetra

Njezino ime doslovno znači Majka Zemlja. Ona je, kao i Zeus, kći Krona i Reje. Zeus joj je povjerio brigu o plodnosti zemlje. Naučila je ljude obrađivati zemlju i donijela im zakone, tako da je zbog toga nazivaju još i zakonodavka. U mitologiji su njezin simbolizam i značenje najviše došli do izražaja kroz njezin odnos s kćeri Perzefonom. Demetra je sa Zeusom imala kćer Perzefonu ili Koru, što znači "mlada djevojka". Kada se jednom Perzefona igrala sa svojim prijateljicama nimfama na livadama Nise, otvorila se pred njom zemlja, iz ponora je izašao Had, gospodar podzemlja, i oteo je. Demetra je pokušavala pronaći svoju kćer, lutajući svijetom, dozivajući je, ali bez uspjeha. Konačno joj je bog Helije, Sunce koje sve vidi na svom dnevnom putovanju nebom, odao tajnu njezina nestanka. Demetra odlazi na Olimp i traži od Zeusa da joj vrati kćer, ali Perzefona je već u podzemlju kušala nar, simbol braka, i povratka više nije bilo. Demetra napušta Olimp, prurušava se u stariju ženu i u beskrajnoj tuzi zanemaruje svoje poslove. Lutajući dolazi do Eleuzine gdje postaje dadilja tek rođenom sinu eleuzinskog kralja Keleja, ne otkrivajući nikome tko je ona uistinu. Zavladao je glad, neimaština, životinje nisu donosile na svijet svoje mlade, polja nisu rađala, ljudi su u svojoj bijedi zaboravili

vlastite bogove, nisu vršili bogoslužja, sve je zamrlo. Kada je stanje postalo neizdrživo, Zeus šalje svog glasnika Hermesa u podzemlje i postiže se dogovor: Perzefona će dvije trećine godine provesti sa svojom majkom, a jednu trećinu u podzemnom svijetu sa svojim suprugom. Demetra se potom vraća svojim dužnostima i čitava priroda ponovno oživljava. Kasnije će Demetra, u znak zahvalnosti Keleju, koji ju je primio na svoj dvor, poučiti njegova sina

Triptolema umijeću obrade zemlje, a Kelej će u čast božici podići veličanstveni hram Telesterion koji će postati središte njezina kulta, poznatih eleuzinskih misterija.

Pokušajmo sada dotaknuti neke ključne elemente mita. Demetra je slika živih i stvaralačkih snaga, ona nije samo zemlja koja rađa i prolazi cikluse kroz godišnja doba, premda se najčešće s time povezuje. Demetra je nebeska snaga, onaj božanski impuls koji je usmjeren prema rađanju i obnovi života, ali nije sama zemlja, već nevidljivi pokretač svakog rađanja. Kada Demetra boravi u našem svijetu sa svojom kćeri, vlada harmonija jer je uspostavljen red između nebeskih i zemaljskih snaga. Međutim, kada je Demetra sama, a Perzefona u podzemlju, te veze ne postoje i zemlja ne rađa.

Perzefona je mlada djevojka, simbol ljudske duše nesvjesne svog božanskog podrijetla. Zbog toga ona periodički prolazi podzemnim svijetom, kroz misterij umiranja, ponovnog rađanja i ponovnog povezivanja sa svojom majkom. Perzefona s početka priče i ona Perzefona koja se ponovno vraća majci nisu iste: jedna je morala umrijeti da bi se druga rodila u drugom stanju svijesti. Zbog toga su se u eleuzinskim misterijima posvećenici poistovjećivali s Perzefonom.

Kada mit kaže da je Demetra Triptolemu predala umijeće obrade zemlje, to upućuje na znanje o misterijima; on je tako postao prvi inicirani u Eleuzini, sa zadatkom da nastavi dalje ljudima prenositi znanje.

Orfički misteriji

Priča o Orfeju, drevnom pokretaču grčke religije, započinje u Trakiji u vremenu koje je teško definirati. Kaže se da su u tom mračnom vremenu dominirali kultovi nižih božanstava. Ljudi su živjeli u strahu od čarobnjaštva najnižeg tipa, zastrašujućih noćnih orgija, vladalo je praznovjerje, a kultovi božanstava bili su degradirani. Male zajednice svećenika solarnih kultova živjele su izolirano i povučeno. U takvom se okruženju rađa Orfej, koji je samom svojom pojavom bio suprotnost vremenu. Bio je lijepog izgleda, a njegov glas imao je sposobnost doprijeti do svakog srca i donijeti mu sklad. Prema jednom izvoru, bio je sin Apolonove svećenice, a prema drugom, sin Tračanina Aegra i Kaliope, muze epskog pjesništva, što ga opet povezuje s Apolonom kao vođom muza.

Orfej je nestao i svi su mislili da je ubijen. Tradicija govori o njegovu boravku u Egiptu, gdje je bio posvećen među egipatskim svećenicima. Nakon dvadeset godina ponovno se vraća u Grčku s misijom utemelje-

nja misterija. Orfej spaja Dionizovu i Zeusovu religiju u jednu jedinstvenu. Tada još nisu postojali posebni hramovi ili građevine u kojima bi se odvijali misteriji. Sve se događalo na otvorenom, u prirodi, u dubokim dolinama, šumama, klancima, podzemnim prolazima. To je znanje dopiralo do naroda kroz poeziju i svetkovine, a kasnije i kroz kazalište misterija, osobito tragediju. Iz Trakije se ovaj misterijski impuls postupno proširio dolinom Tempe i povezao s Apolonovim svetištem u Delfima.

Eleuzinski misteriji

Eleuzinski misteriji počivaju na mitu o Demetri i Perzefoni, koji predstavlja sudbinu čovjekove duše. Duša je izgubila izravan dodir s bogovima, ali ipak u sebi nosi te snage i može ih iz dubina izvući na svjetlost dana. Misteriji su pokazivali novi put do bogova.

Sama ceremonija posvećenja u misterije trajala je devet dana, od čega se prvih šest odvijalo u Ateni, a sedmog se dana kretalo prema dvadesetak kilometara udaljenoj Eleuzini. Kasno navečer stigli bi do svetišta. Posvećenja u prvi stupanj odvijala su se osmog, a u drugi stupanj devetog dana.

Iz šturih podataka koje su nam ostavili antički pisci može se naslutiti tek ponešto: posvećenici "bi dotaknuli krila božice", ili "u duši mu sine kao eleuzinska svjetlost", ili "postali su djeca božice..." Oslobođenje od straha od kraja fizičkog života bio je rezultat proživljenih misterija. Cilj misterija bio je postizanje vrline ovdje u ovom zemaljskom životu, kao i vjere u onaj svijet.

Posvećenici su na kraju polagali zavjet šutnje: o onome što su proživjeli nije se smjelo govoriti.

Značaj misterija

Posvećenici u misterije bili su, primjerice, Solon, koji je Ateni donio zakone, Temistoklo, koji joj je donio vjeru u pobjedu, Periklo, koji je pokazao vještinu vođenja ljudi, Eshil i Sofoklo, koji su nam ostavili nenadiđeni, uzvišeni simbolizam mita, Fidija, Lizip i Praksitel, čija se vizija božanstva pretočila u kamen, Herodot, Platon, Plutarh i mnogi drugi. Kada je Rim osvojio Heladu mačem, a ona njega kulturom, u misterije su posvećeni carevi August, Hadrijan, Lucije Ver, Julijan, Galijen...

Misteriji su bili u izravnoj vezi sa životom, jer je doživljeno u misterijima tražilo svoj izraz u svijetu djelovanja. Vrijedi i obrnuto: živeći život, posvećenik je imao mogućnost brinuti se za svoju sudbinu poslije smrti. ☞

---

*Sretan je onaj koji ide pod zemlju pošto je ovo vidio;
On poznaje svršetak života, a poznaje i sa Zeusom
dani početak.*
Pindar

O, triput blaženi od ljudi oni koji tajne vidješe.
Sofoklo

*Demetro, ti što dušu moju othrani,
Daj dostojan da budem tvojih tajni.*
Aristofan

---

*I božica pođe do kraljeva zakonu vještih...
Te im pokaza...
Svoju svetu službu i lijepo ih nauči tajne
...
svete, što nitko ih ne smije gaziti, čuti,
ni o njima zboriti,
jer strah od bogova jezik mu veže...
Himna Demetri (Homer)*

HAFIZ

u potrazi za uzvišenim

Kada su Hafiza jednom pitali: *Tko je pjesnik?*, odgovorio je: *Pjesnik je netko tko je kadar uliti svjetlost u čašu, pa je podignuti i napojiti tvoja lijepa suha, sveta usta.*

Iranski pjesnik Šemsudin Muhamed (oko 1320. – 1389.) poznatiji je pod nadimkom Hafiz, što na arapskom jeziku znači *onaj koji zna napamet sve stihove Kurana*. Osim Kurana, od malih se nogu upoznao i nadahnuo poezijom velikih pjesnika-mistika: Sadija, Rumija, Atara Nišapurija...

Hafizu rano umire otac te još kao dječak počinje raditi da bi se mogao školovati. Raznoseći kruh, zaljubljuje se u djevojku iz imućne obitelji, obećanu drugome. Zanesen, Hafiz joj piše ljubavne pjesme. No, budući da je i dalje za njega bila nedostižna, odlučuje se na bdijenje od četrdeset noći pored groba jednog sveca, jer će prema legendi taj čin onome koji ustraje ostvariti želju srca. Legenda kaže da se na izmaku četrdesete noći pred Hafizom pojavljuje anđeo, a pjesnik, ugledavši ga u svojoj ljepoti, zaboravlja na svoju zemaljsku ljubav i kreće u potragu za onom božanskom.

Stječe klasično obrazovanje utemeljeno na filozofiji, lingvistici, književnosti, misticizmu i religiji. Upoznaje učitelja iz Širaza, Muhameda Atara, tada poznatog kao trgovca mirisima. Atar prepoznaje Hafizov pjesnički dar te ga usmjerava u njegovoj potrazi za *onim uzvišenim*. Sljedeća četiri desetljeća, osnažen učiteljevom vjerom, strpljenjem i vlastitom ustrajnošću, Hafiz vlastite spoznaje pretače u stihove kojima savjetuje i nadahnjuje čitatelja da mu se pridruži u traganju.

Njegovi su stihovi jednostavni i duboki, prožeti snagom koja može doprijeti do svačijeg srca. Između redaka, stihovi skrivaju tajne o smislu čovjekova života. Obraćaju se čovjeku kao dijelu univerzuma i Božjem stvorenju. Hafiz uči da se ono uzvišeno, Bog i velike životne istine ne spoznaju razumom, nego srcem i predanošću. Nerijetko je sebi zamjerao kad ne bi uspio prijatelja potaknuti na isti put. Od petstotinjak gazela¹ nije lako izabrati njih nekoliko koje će najvjernije predstaviti pjesnikova stremljenja i stanja duše. 🕌

Dvadeset godina nakon Hafizove smrti u Širazu mu je podignut mauzolej – Hafezieh, usred ružičnjaka, kanala s vodom i stabala naranči. Sadašnji je izgrađen na mjestu ranijeg spomenika, a projektirao ga je francuski arheolog i arhitekt André Godard krajem 1930-ih.

Zašto bi teglio?

Hafize,
Zašto bi teglio tovar knjiga
Na leđima
Dok se penješ na ovu planinu,
Kada će noćas
Samo nekoliko misli o Bogu
Zapaliti svetu vatru.

Netko se treba početi smijati

Imam tisuću sjajnih laži
Za pitanje
Kako si?
Imam tisuću sjajnih laži
Za pitanje
Što je Bog?
Ako misliš da se Istina može saznati
Iz riječi,
Ako misliš da Sunce i Ocean
Mogu proći kroz taj maleni otvor
Zvani usta,
Onda se netko treba početi smijati!
Netko se treba početi neobuzdano smijati.

Tišina

Jedan dan Tišine
Može sam po sebi biti hodočašće.

Dan Tišine
Može ti pomoći čuti
Kako Duša svira
Svoju čudesnu lautu i bubanj.

Nije li najveći dio govorenja
Suluda obrana tvrđave koja se ruši?

Naslutio sam da smo ovdje došli
Da se predamo u Tišini,

Da se prepustimo Svjetlosti i Sreći,

Da plešemo iznutra
Slaveći Pobjedu Ljubavi!

Gorući tulipan

Jednom će iz mog groba izrasti
Bezbrojni crveni tulipani.
I gorjet će rumenim plamenom.
Ne čudi se tome, o najljepša,
Sjeti se koliki je silan žar
Ljubavi tebi posvećene
Gorio nekoć u živom čovjeku.
Kad mrtav toliko plamti.

Riješio sam

Dragi svijete, čvrsto sam riješio
Da na svojoj samrtničkoj postelji
Ne zažalim što te nisam
Dovoljno ljubio.

Svaka kretnja

Rijetko mi preko usana
Prijede riječ "Ne",
Jer mojoj duši je potpuno jasno
Da je Bog glasno dovikivao "Da! Da! Da!"
Svakom blistavom pokretu u Postojanju.

Fragmenti pjesama

****

Na putu ljubavi logikom i razumom pokušavah,
ali to bješe kao želja rose da na oceanu trag svoj ostavi.

***

Počni sve doživljavati kao Boga
Ali drži to u tajnosti.

***

Jedino do čega je normalnom čovjeku stalo je
Pružiti Ljubav!

***

Volio bih da ti mogu pokazati,
Kada si usamljen ili u mraku,
Zadivljujuću Svjetlost
Tvog vlastitog Bića!

***

Navedene pjesme preuzete su iz slobodnih pre-
pjeva pjesnika Daniela Ladinskog iz knjiga *Večeras je
tema ljubav* i *Čuo sam Božiji smeh* te prilagođene na
hrvatski jezik za potrebe časopisa.

Pireidio: Dragan Savović

1 Gazela je vrsta kratke lirске pjesme ljubavne tematike
usmjerene prema ženi, prijatelju ili Bogu.

A serene landscape featuring a sunset over a calm body of water. The sky is filled with a vibrant palette of orange, yellow, and pink, with numerous birds in flight scattered across the upper half. In the foreground, a wooden pier or dock is visible, with several tall reeds and green plants growing along the water's edge.

Oko nikada ne bi vidjelo Sunce
da već nije slično Suncu,
niti bi duša vidjela Ljepotu
da sama nije lijepa.

Plotin